

JOŠ JEDNA PROPUŠTENA PRILIKA DA SE OBJEKTIVNIJE I DOSTOJANSTVENIJE PROGOVORI O SVIM ŽRTVAMA I NESTALIM OSOBAMA – 2. tekst je dio serijala projekta „Problem nestalih osoba u Domovinskom ratu – k istini, a protiv političkih manipulacija,,

 www.stina.hr/2025/08/10/jos-jedna-propustena-prilika-da-se-objektivnije-i-dostojanstvenije-progovori-o-svim-zrtvama-i-nestalim-osobama-2-tekst-je-dio-serijala-projekta-problem-nestalih-osoba-u-domovinskom-ratu/

Obilježavanje 30-godišnjice vojno-redarstvene akcije „Oluje“ bio je povoljan trenutak da se spomenu žrtve, ne samo hrvatske nego i one lokalnog, civilnog srpskog stanovništva međutim premijer, koji je preskočio taj mogući državnički potez, tako ni nitko od ostalih govornika nije našao za shodno izreći makar jednu rečenicu o tome, koja bi bila blagotvorna za sve, kao i hrvatsku državu u cjelini. Tako je opet propuštena i prilika da se u tom kontekstu bar začme širi društveni razgovor o nestalima koji stalno figuriraju kao najbolnija i politički možda jedna od najznačajnijih hrvatskih tema. Da tako, potaknuto sa najodgovornijeg mjesta u državi, 30 godina nakon rata otvorenije progovorimo o tome tko su nestali, odakle su, čiji su, kakva je njihova struktura, kako su nestali, tko je eventualno odgovoran za njihov nestanak. Naime, stalno se stvara narativ u kojem prevladava utisak kako je riječ samo o nestalima hrvatske nacionalnosti a to je potpuno netočno jer je

mного indicija da možda i blizu polovine čine nestali srpske nacionalnosti. A o tome , iako je njihova pozicija bitno drugačija i složenija, trebali bi otvorenije progovoriti i srpski politički predstavnici u Hrvatskoj .

„Trideset godina otkako se Hrvatska oslobodila i osigurala svoju budućnost. I svake se godine u Kninu, pod ovim nebom slobode, okupljamo s istim osjećajima: ponosom na pobjedu, zahvalnošću prema braniteljima i pijetom prema poginulima..... Prije tri desetljeća, združena snaga hrvatskog naroda oslobodila je okupirane gradove i sela, porazila agresora, vratila život i ponos prognanicima“, rekao je premijer Andrej Plenković, u uvodu svog govora u Kninu, na središnjem dijelu obilježavanja 30. obljetnice vojno-redarstvene operacije „Oluja“, kojom je obuhvaćeni teritorij vraćen u okvire ustavno-pravnog poretka Republike Hrvatske.

Ističući da su „slobodu koju danas živimo, stvorili zajedno Hrvati i Hrvatice, ali i pripadnici drugih naroda koji su dijelili isti dom i istu borbu za Hrvatsku“, Plenković je dodao da su „rame uz rame s njima stajali su i hrvatski branitelji srpske nacionalnosti – njih više tisuća – jer su znali da brane svoj dom, svoju domovinu, svoju slobodu“.

Potom je istakao da je „nakon rata Hrvatska omogućila i povratak hrvatskim Srbima koji su to željeli. Pružila je ruku svima koji su bili spremni živjeti u miru i prihvatiti hrvatski pravni poredak. Time je hrvatska država pokazala političku zrelost, moralnu odgovornost – i ljudsku širinu“, rekao je premijer, pozivajući da „zajedno gradimo domovinu snažnu u miru, ujedinjenu u dostojanstvu i demokraciji- zahvalni svima koji su za nju dali sve“.

Bio je to povoljan trenutak da se spomenu žrtve, ne samo hrvatske – poginule, ranjene i nestale, nego i one lokalnog – civilnog srpskog stanovništva te da se, makar usput izrazi žaljenje nad njihovim stradanjem. Međutim, kako premijer, koji je preskočio taj mogući državnički potez, tako ni nitko od ostalih govornika nije našao za shodno izreći makar jednu rečenicu o tome, koja bi bila blagotvorna za sve, kao i hrvatsku državu u cjelini. Propustio je tako Plenković trenutak da pokaže zrelost o kojoj je govorio – „zrelost naroda koji zna da slobodu treba čuvati, da domovini treba služiti i da se žrtvi duguje vječna zahvalnost“, ali ne propustivši upravo nasuprot tome ponoviti poznati narativ: „I dok slavimo slobodu, ne zaboravljamo one koje još tražimo – 1.744 nestale osobe čije su sudbine i dalje nepoznate. Hrvatska ostaje trajno predana potrazi za svakim od njih – sve dok i posljednji ne bude pronađen. To nije samo dužnost prema njihovim obiteljima – to je civilizacijska obveza, mjerilo poštovanja prema žrtvi i temelj svakog istinskog pomirenja. Očekujemo da Beograd konačno pokaže stvarnu spremnost na suradnju – jer bez pune istine o nestalima nema ni iskrenih odnosa, ni europske budućnosti. Zato 5. kolovoza nije samo obljetnica – to je dan hrvatske savjesti. Zavjet domovini da ćemo je uvijek čuvati. Zavjet braniteljima da ih nikada nećemo zaboraviti. Zavjet djeci da im ostavljamo domovinu koja zna svoju vrijednost – i cijenu kojom je stečena. To je dan našeg ponosa, zajedništva i snage“.

PROPUST DRŽAVNOG VRHA

Propuštena je tako prilika da se bar začme širi društveni razgovor o nestalima. Da tako, potaknuto sa najodgovornijeg mjesta u državi, 30 godina nakon rata otvorenije progovorimo o tome tko su nestali, odakle su, čiji su, kakva je njihova struktura, kako su nestali, tko je eventualno odgovoran za njihov nestanak. Je li riječ samo o Hrvatima, jesu li u pitanju civili i koliko je branitelja, ima li među njima Srba i pripadnika drugih nacionalnosti. Naime, stalno se stvara narativ, pothranjen ovog puta od premijera, u kojem prevladava utisak kako je riječ samo o nestalima hrvatske nacionalnosti, bilo da je riječ o civilima ili braniteljima. Tome posebno doprinosi način na koji se stalno o toj temi izvještava, a poseban doprinos tome daju vodeći političari načinom na koji govore, ali i ukupnim odnosom prema toj temi.

U svim njihovim istupima, koje potom slijede i pripadnici udruga obitelji nestalih stalno se optužuje Srbija da ne surađuje i ne iskazuje spremnost da pomogne u rješavanju tog prvenstveno humanitarnog te civilizacijskog pitanja. U tom kontekstu je znakovito spomenuti predsjednika Republike Zorana Milanovića i njegove kontinuirane prozivke službenog Beograda.. Tako primjerice, u rujnu 2020. godine za vrijeme posjete Bjelovaru kaže: „Stoga, kada govorimo o svojim susjedima s kojima želimo dobre odnose, moram reći da će konačno morati pokazati više dobre volje da se pronađe skoro dvije tisuće hrvatskih sinova i kćeri koji su nestali“, dodajući kako je „dosta izmotavanja jer svi znamo što se događalo i nismo naivni bedaci“.

U prigodi obilježavanja 30. obljetnice stradanja civilnih žrtava Kijeva, 26. kolovoza 2021. on je istakao da je pitanje nestalih ključno za odnose Hrvatske i Srbije. „Od Srbije ne možemo tražiti ratnu odštetu, ali ljudske duše, jer tu se radi više o ljudskim dušama nego tijelima, o tom moramo razgovarati, jer oni imaju te informacije i moraju nam ih dati“.

U govoru pred Općom skupštinom UN-a, 21. rujna 2021. se također osvrnuo na to pitanje. „Hrvatska još traga za 1.858 vlastitih građana koji nisu pronađeni ili se vode kao nestali u našem Domovinskom ratu od 1991. do 1995. godine. To je trajni i bolni teret za pogođene obitelji, da ne spominjemo danak na naše društvo i želju da krene dalje. To što je sudbina nestalih nepoznata tridesetak godina kasnije posebno je bolno. Pozivamo druge susjedne države na suradnju u dobroj vjeri i na poštivanje njihovih deklariranih obveza i međunarodnih ugovora. Priznajem kako ne mogu razumjeti nedostatak razmjene informacija i pristupa arhivskim zapisima o mogućim lokacijama pojedinačnih i masovnih grobnica, toliko godina nakon sukoba“. Prethodno je, 29. travnja, na obilježavanju 30. godišnjice ustrojavanja 3. gardijske brigade „Kune“ u Vinkovcima, osvrćući se na odnose sa susjedima kazao da će se o nekim temama s njima morati razgovarati. „Tu mislim na nestale hrvatske ljude, posebno na ovom prostoru. To nije mržnja, ovo nije jezik mržnje, ovo je naprosto jezik jednog elementarnog ponosa i samosvijesti da preko nekih stvari ne možemo tek tako prijeći“.

U povodu Međunarodnog dana nestalih i Dana sjećanja na nestale osobe u Domovinskome ratu, 31. kolovoza, primio je predstavnike Saveza udruga obitelji zatočenih nestalih hrvatskih branitelja. Prema službenom izvještaju predstavnici udruga su kao „najveći problem u otkrivanju istine o nestalim i zatočenima istaknuli nedostatak informacija i podataka“ te su ponovili kako nisu zadovoljni dosadašnjom suradnjom s

institucijama Republike Srbije po tom pitanju, i stoga su zatražili pomoć predsjednika Republike kako bi se to promijenilo. Govoreći u Kninu u povodu Dana pobjede i domovinske zahvalnosti i Dana hrvatskih branitelja te 26. obljetnice VRO „Oluja“ Milanović ponovo ističe: „Od svojih nestalih ne možemo odustati. Ne možemo odustati od potrage za nekoliko tisuća ljudi ili barem dvije tisuće za koje ne znamo gdje su i ne možemo pristati na to da se s njima izjednačuju ljudi koji su navodno nestali i u Hrvatskoj, ali su druge nacionalnosti. To su sve naši građani. To ne radimo iz pakosti, to radimo zato što osim što to osjećamo, nema te vlasti u Hrvatskoj, bilo koje, koja bi na to mogla okrenuti gluho uho i praviti se da to ne postoji. I to je poruka prijateljima ili susjedima iz Beograda. Sve drugo su stvari oko kojih se možemo dogovoriti, možemo i trgovati“.

STALNO PROZIVANJE SRPSKE STRANE

I tako u medijima, a time i u cjelokupnoj javnosti prevladava jednostrana slika o nestalima u Domovinskom ratu. Tim prije što ni Ministarstvo branitelja, a ni druge institucije nerado govore o strukturi nestalih. Stalni službeni stav bi se moglo reći da je onaj iz Zakona o osobama nestalim u Domovinskom ratu, kojeg voli isticati ministar Tomo Medved, da „nitko ne bi trebao biti diskriminiran i izostavljen zbog svoje nacionalnosti ili državljanstva“. Da to u praksi baš i ne ide tako možemo suditi na temelju medijskih izvještaja i načina praćenja aktivnosti Ministarstva branitelja na ovom planu. Određena upitnost je uočljiva i iz činjenice da je sam Medved u lipnju 2019. godine, prilikom saborske rasprave o prijedlogu Zakona, izjavio da je u tom trenutku nepoznata sudbina 1.892 osobe, od kojih je 436 sa statusom hrvatskog branitelja.

Jedan od problema koji su uticali na jednostranost prikaza ovog problema je i djelovanje predstavnika Srba u tijelima vlasti, kako u Vladi RH, tako i u Saboru, ali i poticanje javnosti da se više zainteresira za ovaj problem. Jedan od razloga je sigurno osjećaj opterećenosti teretom samog rata, njegovih uzroka i posljedica te teškoća u pronalaženju pristupa za javno postavljanje ovakvih pitanja. U tom kontekstu treba spomenuti istup (tadašnjeg) podpredsjednika Vlade Borisa Miloševića koji je u lipnju 2019. godine prilikom saborske rasprave o Zakonu o nestalima vrlo suzdržano spomenuo podatke Crvenog križa iz veljače te godine, kazavši kako su među preostalih nešto manje od 2.000 slučajeva „građani srpske nacionalnosti i to skoro 50 posto“. Na žalost to nije snažnije potaklo medije da se pozabave ovim pitanjem. Tema strukture se na određeni način zaobilazi iščitavajući ponašanje vlasti. Naime, čak ni u prigodi obilježavanja Dana nestalih se ne spominje da među njima postoji veliki broj onih koji nisu hrvatske nacionalnosti. To se ne čini čak ni kurtoazno pa je tako teško pronaći i podatak da je netko od najviših dužnosnika Republike Hrvatske primio izaslanstva udruga koje traže nestale Srbe. Tako je primjerice tek skromno zabilježeno da su ministar Medved i potpredsjednik Vlade Boris Milošević 9. rujna 2020. godine primili predstavnike Udruženja porodica „Protiv zaborava“, koje je predvodila predsjednica Marica Šeatović. Uz njih su bili i saborski zastupnici Milorad Pupovac i Dragana Jeckov. Tema je bila suradnja s nadležnim Ministarstvom i Vladom u procesu traženja nestalih. „Na sastanku su izneseni problemi rada Udruženja, konkretni prijedlozi u smjeru jačanja suradnje i teškoće na koje Ministarstvo nailazi u

procesu traženja svih nestalih. Potpredsjednik Medved je najavio i donošenje Zakona o civilnim stradalnicima iz Domovinskog rata koji priprema Ministarstvo hrvatskih branitelja", stajalo je u škrtom priopćenju.

I inače je na tu temu teško naći koji napis, a znakovito je da čak ni ovako rijetki događaji koji „izbace“ na površinu ovu temu, ne potaknu novinarski instinkt da se dublje prouči tema. Čak se ni udruge za ljudska prava previše ne bave tim pitanjem. Ono što čudi je da ni udruge koje traže nestale hrvatske nacionalnosti ne spominju da je problem mnogo širi od onoga kako se prikazuje u javnosti. Tako je prostor potpuno sužen.

JEDNOSTRANA SLIKA

Kao drugi razlog bi se mogao navesti strah, ili u najmanju ruku nelagoda kod samih Srba. O tome zorno svjedoči intervju „Nacionalu“ Srđana Milakovića, vijećnika Demokratskog saveza Srba u vukovarskom Gradskom vijeću. Na upit u kojem stoji kako svaki Vukovarac ima svoju priču te ima li svaka od njih pravo javnosti, on je izričit da nema. „S ovakvih pozicija, ovakvu priču ne možete nigdje ispričati. Prostora nema jer se već u startu polazi s određenim uvjerenjima. Nema razumijevanja za ljudske priče, bez ideologije i bez svrstavanja. O Vukovaru danas ne možete govoriti ako svaku priču ne 'upakujete'. Nastali su mitovi. Srbi, da spomenem njih, nemaju prostora da ispričaju što se njima događalo pa čak ni među sobom o tome ne razgovaraju. I danas su strašni strahovi među ljudima“, kaže Milaković dodajući da kada je u pitanju rat, „naročito u Vukovaru, u Hrvatskoj postoji dominantan narativ, vrlo neprijateljski prema Srbima. U takvoj atmosferi srpska zajednica ne može iznjedrati kritički odnos prema tom vremenu“.

Upravo u tom kontekstu treba promatrati činjenicu da u Danima sjećanja nema spomena o Srbima, osim u negativnom kontekstu, a kada se pokuša natuknuti nešto o tome agresivno se odbacuje i svaki pomišljaj o tome. U posebnom prilogu – Specijal „Večernjeg lista“ od 14. studenog 2021. godine, posvećenom bitki za Vukovar stoji kako „Hrvatska trenutno traga za 1.858 nestalih osoba“, potom da je u tom broju najviše Vukovaraca te da je riječ o njih „čak 386“. U kontekstu tog trenutka, a i inače medijskog odnosa prema tom pitanju moglo bi se tretirati kao hrabrost što je jedan kraći prilog posvećen i nestalim Srbima iz Vukovara (za priču o nestalima iz cijele Hrvatske će se još pričekati) pa tako upravo Milaković u tom tekstu spominje da su ubojstva i nestajanja Srba počela još na ljeto 1991. godine, govoreći da su u srpnju i kolovozu te godine nestale i ubijene 42 osobe srpske nacionalnosti te da se broj nestalih i ubijenih penje na više od stotinu ljudi.

Koliko je nestalih u cijeloj Hrvatskoj srpske nacionalnosti teško je dostupan podatak, jer i tu ima više izvora i više podataka. Predstavnici Srba nerado iznose taj podatak. Boris Milošević je za vrijeme svog podpredsjednikovanja kazao kako nema iluziju da će se problem nestalih riješiti za vrijeme njegovog mandata, ali kako se nada da će se „dijalog otvoriti u narednom periodu i da ćemo pronaći, ako ne sve onda najveći mogući broj onih koji su nestali“. Njegov mandat je prekinut aferom, Srbi više nisu u Vladi, dijaloga nema, a time su nestali Srbi i dalje na čekanju. Iako je u postojećoj konstalaciji hrvatsko-srpskih odnosa teško vjerovati obnavljanju suradnje po ovom pitanju možda će se predstojeći 18. studeni iskoristiti kao nova prilika da se snažnije otvori pitanje nestalih i da Hrvatska

počne brže zatvarati to teško pitanje. Time bi učinila važan iskorak, pokazala stvarnu želju, pokazala Srbiji da i ona treba učiniti taj iskorak te bi se time potvrdila i kao „snažna u miru, ujedinjena u dostojanstvu i demokraciji“.

Autor: Pero Jurišin tekst objavljen 10.8.2025. godine

Tekst je dio serijala projekta „ Problem nestalih osoba u Domovinskom ratu – k istini, a protiv političkih manipulacija „ koji se realizira uz financijsku podršku Agencije za elektroničke medije u okviru Programa ugovaranja novinarskih radova u elektroničkim publikacijama – poticanje kvalitetnog novinarstva za 2025. godinu.

